

Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitimde Yaşanan Etik Sorunlar ve Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri

A. Faruk Levent, Duygu Şallı

Öz: Covid-19 salgınıyla birlikte uzaktan eğitim özellikle yükseköğretimde hızlı bir şekilde yaygınlaşmıştır. Yüz yüze eğitimin bir süre olanaksız olduğu pandemi döneminde uzaktan eğitim, mekânsal olarak kolaylıklar sağlamakla birlikte bazı etik sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu araştırmanın amacı, pandemi sürecinde uzaktan eğitimde yaşanan etik sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme deseni ile belirlenen 10 öğretmen ve 10 öğrenci, araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre uzaktan eğitim sürecinde öğretmen ve öğrencilerin etik problemler yaşadığı belirlenmiştir. Etik sorunlara ilişkin kategoriler; iletişim sorunları, davranışa yönelik sorunlar, dijital güvensizlik ve teknik sorunlar iken etik ihlale ilişkin kategoriler; kişisel mahremiyet, hak/adalet ve doğruluk, etik ilkelere ilişkin kategoriler; güven, dürüstlük, kişisel mahremiyet, sorumluluk ve eşitlik olarak belirlenmiştir. Bu problemleri ortadan kaldırmaya yönelik olarak uzaktan eğitimde etik ilkelerin oluşturulması ve bu ilkelere uyulması için gerekli adımların atılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, uzaktan eğitim, etik, etik sorun, etik ihlal.

Teacher and Student Opinions on the Ethical Problems Experienced During Distance Education and Suggested Solutions

Abstract: Distance education has popularized rapidly with the COVID-19 epidemic, especially in the higher education levels. When face-to-face education became impossible for a while during the pandemic, distance education provided spatial conveniences, but also brought some ethical problems. The aim of this research is to examine the opinions of teachers and students regarding the ethical problems experienced in distance education during the pandemic and to propose solutions to these problems. The study uses the phenomenological design, a qualitative research method. The sample of the study is comprised of 10 public school teachers and 10 public school students who were identified using easy-access sampling, a purposive sampling method. We analyzed the data acquired using the descriptive analysis technique. According to the study's findings, we determined teachers and students to have experienced ethical problems in the distance education process. As a result of the analyses, we specified the categories related to ethical problems to be communication problems, behavioral problems, digital distrust, and technical

@ Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, faruk.levent@marmara.edu.tr

ID 0000-0003-3429-6666

@ Arş. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi, duygu.salli@marmara.edu.tr

ID 0000-0002-8126-7131

Levent, A. F. ve Şallı, D. (2022). Pandemi sürecinde uzaktan eğitimde yaşanan etik sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *İş Ahlakı Dergisi*, 15(1), 109-149

Araştırma Makalesi

© İGİAD
DOI: 10.12711/tjbe/m3437
Turkish Journal of Business Ethics, 2022
isahlakidergisi.com

Başvuru : 13.09.2021
Revizyon : 16.12.2021
Kabul : 17.02.2022
Online First : 03.2022

problems; the categories related to ethical violations to be violations of personal privacy, injustice/inequality, and dishonesty; and the categories related to ethical principles to be trust, honesty, personal privacy, responsibility and equality. In order to eliminate these problems, we recommend the necessary attempts be made for creating and adhering to ethical principles in distance education.

Keywords: Pandemic, distance education, ethics, ethical problems, ethical violations.

Giriş

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 virüsü sebebiyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilmiş ve bu doğrultuda her alanda olduğu gibi eğitim alanında da bazı zorunlu önlemler alınmıştır (Kahraman, 2020). Pandemi süreci, birçok ülkenin eğitim sisteminde orantısız bir şekilde olumsuz etkilerin meydana gelmesine ve eğitimde evrensel bir etkiye neden olarak yakın tarihteki en büyük eğitim kesintisine yol açmıştır (United Nations, 2020). Yüz yüze eğitim kesintisi ile birlikte uzaktan eğitime geçilmiş, bu durum bazı etik sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yaşanan bu sorunlar; eğitimcileri, politika yapıcıları, ebeveynleri ve öğrencileri eğitimde etik ile ilgili bazı temel sorunlarla yüzleşmeye yöneltmiştir (Levinson ve Edmond, 2020).

Küresel bir sorun olarak kabul edilen pandeminin, eğitim sisteminde birçok yetersizliği ortaya çıkardığı görülmektedir. Bu yetersizliklerin; bilgisayarlara erişim, destekleyici ortamlar, kaynaklar ve ihtiyaçlar arasındaki dengesiz dağılım gibi faktörler olduğu söylenebilir (Schleicher, 2020). Emin ve Altunel'in (2021) PISA veritabanı ve OECD (2019) verilerinden aktardığı sonuçlara göre dijital aygıtlara sahip olan ve olmayan öğrenciler ile benzer şekilde teknolojik donanıma sahip olan ve bu donanımdan yoksun olan okullar arasında "dijital bir ayrım" ortaya çıkmış ve bu duruma bağlı olarak fırsat eşitsizliği riski gündeme gelmiştir. Yaşanan ülke/bölge, aile ve yaş gibi faktörlere göre öğrencilerin uzaktan eğitime ulaşma imkanları farklılık göstermektedir (García ve Weiss, 2020). OECD (2020) tarafından yayınlanan rapora göre ebeveynleri tarafından desteklenen ve öğrenmeye istekli öğrenciler, okullar kapalı olmasına rağmen alternatif öğrenme fırsatlarına giden yolu bulma konusunda daha avantajlıdır. Dezavantajlı koşullara sahip olan öğrenciler ise uzaktan eğitim sürecinde genellikle olumsuzluklarla karşı karşıya kalmışlardır (Schleicher, 2020). Çok sayıda öğretmen, daha önce kullanmak zorunda olmadıkları için yabancı oldukları uzaktan eğitim süreciyle tanışmak, uygulamayı kavramak ve dijital ortamın taleplerini gerçekleştirmek durumunda kalmışlardır. Öte yandan bazı öğrenciler, uzaktan eğitim sürecinde ebeveynlerinin süreç ile ilgili bilgisizliği ve gerekli teknolojiye ve internete erişim eksikliği gibi sorunlarla baş etmeye çalışmaktadır (UNESCO, 2020).

Genel anlamda etik, “yapılması gereken davranışlar” ile ilgilidir (Schultz, 2005). Bu sebeple etik, ahlaki açıdan kabul edilebilir değerleri tanımlayarak davranışların değerlendirilmesi konusunda temel belirleyici olarak görülmektedir (Demir, 2006). Bu anlamda etik, insanların yapması gerekenler ile ilgili sınırları çizerken aynı zamanda başkalarıyla olan ilişkileri yönetme konusunda davranış standartlarını belirlemektedir (Lawler, 2000). Bireylerin çıkarları çatıştığında etik sorular gündeme gelmekte, dolayısıyla da herkes için geçerli etik ilkelere ihtiyaç duyulmaktadır (Schultz, 2005). Bu soruları cevaplama konusunda bilgi süreçlerini kullanarak seçeneklerimiz içinden hangisinin daha iyi olduğunu ortaya koymaya ve bu anlamda kararlarımızı uygulama noktasında bir temel oluşturmaya yardımcı olan etik (Aspin, 2000; Thornberg, 2008), eğitimde çok önemli bir yere sahiptir (Haynes, 2002).

Uzaktan eğitim uygulamaları; öğrencilere bilgi kaynaklarına ulaşma yöntemleri, eğitim alma biçimleri ve değerlendirme şekilleri gibi konularda birçok avantaj sağlamaktadır. Ancak bireyler, uzaktan eğitim ortamlarında etik olmayan davranışlar sergileme eğiliminde olabilmektedir (Akbulut, Odabaşı ve Kuzu, 2008). Bu durum ABD Adalet Bakanlığı raporunda “psikolojik mesafe” kavramı ile açıklanmaktadır. Buna göre başkalarıyla yüz yüze etkileşim kurulduğunda, uygunsuz ve etik olmayan davranışların sonuçları ile yüzleşilir; fakat uzaktan eğitimde yüz yüze bir ilişki kurumadığı için davranış daha az kişisel hale gelir, böylece bilgi teknolojilerinin başkalarına zarar verecek şekilde kullanılması kolaylaşır (Gearhart, 2001).

Uzaktan eğitimde öğretmen ve öğrenciler kişisel bilgisayar veya diğer cihazların ağlarını kullanarak derslere katılmaktadırlar. Böylece, kullanılan araçların özelliklerine bağlı olarak kaynaklara erişim şekilleri de değişmektedir. Bu noktada uzaktan eğitim sürecinin internetin doğasında var olan riskleri de beraberinde getirdiği unutulmamalıdır (Karakuş Yılmaz ve Aksoy, 2020). Örneğin uzaktan eğitim ortamları, çevrimiçi sitelerin belirsizliği sebebiyle istenmeyen söylemler ve çoklu ilişkileri destekleyerek; fiziksel, kültürel ve dilsel sınırların aşılmasına sebep olur (Reamer, 2013). Görüldüğü gibi uzaktan eğitimde internetin doğru kullanılmaması önemli eğitim sorunlarından biridir (Koç, 2020). Yılmaz ve Aksoy (2020) uzaktan eğitimde kullanılan araçlar ile ilgili etik unsurlar başlığı altında canlı ders öncesi yapılması gerekenleri belirlemiştir. Bunlardan bazıları şöyledir:

- Canlı ders aracının gizlilik ve güvenlik politikaları dikkate alınmalıdır.
- İnternette güvenli bağlantılar seçilerek ders hazırlığı yapılmalıdır.
- Öğrencilerin programdaki kamera görüntüleri gerekmedikçe açılmamalıdır.
- Canlı dersi başlatırken, ders kaydıyla veya veri kullanımıyla ilgili kullanıcıların onayları alınmalıdır.

Bu kriterler değerlendirildiğinde ders öncesi etik bir sorun yaşamamak için teknolojik anlamda bir hazırlık yapılmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Bazen teknik bir hazırlık yapılsa da kameranın ya da mikrofonun açık unutulması istenmeyen ses ya da görüntülerin paylaşılmasına sebep olabilir ve bu durum etik bir sorun olarak kabul edilebilir. Çünkü bu ses ve görüntüler, kişilerin mahremiyetleri ile ilgili durumları kapsamaktadır. Aynı zamanda ders öncesi kulaklık ve kamera denemeleri yapılmaması ders sırasında sorunlar yaşanmasına sebep olabilir. Örneğin zaman kaybına yol açarak öğrencilerin dersten nitelikli bir şekilde yararlanma haklarının önünde engel ortaya çıkabilmektedir. Yılmaz ve Aksoy'a (2020) göre canlı derslerdeki etik unsurlar, kişisel haklarla ilişkilidir. Materyallerin kullanımı ile araç kapsamında toplanan kişisel verilerin işlenmesi gibi durumlarda, aracın veya içeriklerin yanlış kullanımından doğan hak ihlalleri "Kişisel Verilerin Korunması Kanunu" çerçevesinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla hukuki bir yaptırımla karşılaşmamak için kurumların veya öğretmenlerin çevrimiçi ortamdaki hak ihlalleri konusunda dikkatli olmaları ve canlı ders araçlarını uzmanlar tarafından önerilen şekilde kullanmaları gerekmektedir.

Lawler'e (2000) göre etik problemler; değişen sosyal, kültürel ve kurumsal koşullarla birlikte farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Yüz yüze eğitimde yaşanan etik sorunlara, pandemi nedeniyle yeni etik sorunlar eklenmiştir. Kişisel mahremiyet başta olmak üzere istenmeyen içeriklere maruz kalınması, çevrimiçi kaynakları kullanma vb. gibi daha pek çok etik sorun uzaktan eğitim sürecinde tartışılır hale gelmiştir. Özellikle uzaktan eğitimin okullarda yaygın hale gelmesiyle birlikte, kopya çekme, intihal, yıkıcı davranış, başkalarına saygısız davranma ve çevrimiçi kaynakların bilinçsiz kullanımı gibi konularda artan bir endişe olduğu görülmektedir (Simonson, 2012). Hinman (2000) uzaktan eğitimde kopya çekmenin en aza indirilmesi için üç yaklaşım önermektedir. Birincisi erdemler yaklaşımıdır. Erdemler yaklaşımı kopya çekmeyen öğrenciler yetiştirmeyi amaçlar. İkincisi, bu tür durumları ortadan kaldırmayı amaçlayan ya da öğrencilerin kopya çekme davranışlarını ortadan kaldırmaya yönelik olan önleme yaklaşımıdır. Son olarak, kopya çekenleri cezalandırmaya yönelik bir yaklaşım bulunmaktadır. Ülkemizde bu tarz sorunlara ilişkin olarak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bazı destek çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Örneğin Eğitim Bilim Ağı (EBA) siber güvenlik portalında; öğretmen, aile ve öğrencilere rehber olmak üzere internetin güvenli kullanımı, teknolojinin doğru kullanımı, siber zorbalık ve zararlı yazılımlar gibi birçok konuda bilgilendirici videolar bulunmaktadır (EBA, 2020a). Aynı zamanda Yükseköğretim Kalite Kurulu, uzaktan eğitim sürecinin etkili ve verimli bir şekilde sürdürülebilmesi için gerekli olan bazı unsurlar belirlemiştir. Bu unsurlar arasında bilgi güvenliği ve etik boyutlar da yer almaktadır (YÖKAK, 2020).

Literatür incelendiğinde pandemi döneminde uzaktan eğitim süreci ile ilgili çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmüştür (Alan, 2021; Chahin-Dörflinger, 2020; Graumann, 2020; Jones ve Sharma, 2020; Işık vd., 2021; Korkmaz ve Toraman, 2020; Marek, Chew ve Wu, 2021; Smiley vd., 2020; Trinidad, 2021). Yapılan bu araştırmalarda ele alınan konular genellikle eğitimcilerin pandemi sırasında uzaktan eğitime ilişkin ihtiyaçlarını belirleme, öğretmen ve müdürlerin değerlendirilmesiyle okullarda uzaktan öğretimin geliştirilmesi ile ilgilidir. Ayrıca Covid 19 sürecinin yarattığı etkiler, Covid 19 sonrası dönemde çevrimiçi öğrenmenin geleceği, sınıf dönüşümleri ve okulun örgütsel sorunları; öğretmen, öğrenci ve ailelerin deneyimleri bu çalışmalarda değerlendirilmiştir. Bu araştırmalar dışında çevrimiçi eğitime geçişin zorlukları ve fırsatlarının, farklı ülkelerdeki eğitimcilerin değerlendirmeleri üzerinden incelendiği görülmüştür. Özdoğan ve Berkant (2020) tarafından yapılan bir araştırmada ise; Covid 19 pandemisinde il milli eğitim müdürlüğü yetkilileri, okul yöneticileri, öğretmenler, okul psikolojik danışmanları, öğretim üyeleri, öğrenciler ve velilerin görüşleri alınarak çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda; intihal sorunları etik sorunlar başlığı altında incelenmiş, bu sorunlarla mücadele edebilmek için etik kurallar belirlemek gerektiği yönünde çözüm önerisinde bulunulmuştur. Köksal (2013) tarafından yapılan bir çalışmada, uzaktan eğitimde akademisyenlerin uyması gereken etik ilkeler üzerinde durmuştur. Yapılan bu çalışmalara rağmen pandemi döneminde eğitim kurumlarında yaşanan etik sorunları kapsamlı olarak ortaya koyan araştırmalara ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bu çalışmada, uzaktan eğitim sürecinde yaşanan etik sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrencilerin görüşlerini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın, alanda tespit edilen boşluğu doldurması ve uzaktan eğitimde etik ile ilgili temel ilkeleri belirleme konusunda eğitim kurumlarına rehberlik etmesi açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda politika yapıcılara kuramsal altyapı sunarak uzaktan eğitimde etik sorunlarla ilgili yapılabilecek düzenlemeler konusunda yol gösterici olması umulmaktadır. Araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır

- Öğretmen ve öğrencilere göre uzaktan eğitim sürecinde yaşanan etik sorunlar nelerdir?
- Öğretmen ve öğrencilere göre uzaktan eğitim sürecinde yaşanan etik ihlaller nelerdir?
- Öğretmen ve öğrencilere göre uzaktan eğitim sürecinde başlıca etik ilkeler neler olmalıdır?

- Öğretmen ve öğrencilere göre uzaktan eğitimde yaşanan etik sorunları önlemek için çözüm önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

2019 yılında başlayarak tüm dünyayı etkisi altına alan ve 2020 yılında pandemi olarak ilan edilen Covid 19 sürecine ilişkin mücadele kapsamında eğitim-öğretim uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu alanın ana aktörleri olan öğretmen ve öğrenciler, bu süreçten büyük oranda etkilenmiştir. Bu sebeple öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşleri, araştırmanın veri kaynağını oluşturmuş ve her iki grubun bu konudaki görüş ve deneyimleri, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni aracılığıyla incelenmiştir. Olgubilim deseni, farkında olduğumuz fakat detaylı bir bilgiye sahip olmadığımız olgulara dayanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu tür araştırmalarda, insanların olgular ile ilgili deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi söz konusudur (Patton, 2014).

Çalışma Grubu

Bu araştırmadaki veri kaynakları, araştırmanın odaklandığı olguyu direk olarak yaşayan ve bu olguyu yorumlayabilecek bireyler ya da gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir örnekleme yöntemi olan amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme içerisinde, kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir (Patton, 1987). Kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi, araştırmaya yakın ve ulaşılması kolay olan kişiler dahil edildiği için araştırmalarda pratik bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu kapsamda araştırmanın katılımcıları, devlet okullarının farklı kademelerinde görev yapan 10 öğretmen ve devlet okullarında öğrenim gören 10 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcı Öğretmenlerin Demografik Bilgileri

	Cinsiyet	Hizmet Yılı	Okul Türü	Eğitim Durumu
K1	Erkek	16-20 yıl	Meslek Lisesi	Y. Lisans
K2	Kadın	1-5 yıl	İlkokul	Lisans
K3	Kadın	1-5 yıl	Lise	Lisans
K4	Kadın	1-5 yıl	Üniversite	Y. Lisans
K5	Erkek	11-15 yıl	Meslek Lisesi	Y. Lisans
K6	Kadın	16-20 yıl	Lise	Lisans
K7	Erkek	11-15 yıl	Lise	Y. Lisans
K8	Erkek	6-10 yıl	Lise	Lisans
K9	Erkek	11-15 yıl	İlkokul	Y. Lisans
K10	Kadın	16-20 yıl	İlkokul	Lisans

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin 5’i kadın, 5’i erkektir. 3 öğretmen 1-5 yıl, 1 öğretmen 6-10 yıl, 3 öğretmen 11-15 yıl, 3 öğretmen 16-20 yıl hizmet yılına sahiptir. 3 öğretmen ilkokul, 4 öğretmen lise, 2 öğretmen meslek lisesi, 1 öğretmen üniversitede görev yapmaktadır. 5 öğretmen lisans, 5 öğretmeni yüksek lisans mezunudur.

Tablo 2. Katılımcı Öğrencilerin Demografik Bilgileri

	Cinsiyet	Okul Türü	Sınıf Düzeyi
K1	Kız	Lise	1.sınıf
K2	Erkek	Lise	3.sınıf
K3	Erkek	Lise	2.sınıf
K4	Kız	Lise	2.sınıf
K5	Kız	Lise	2.sınıf
K6	Kız	Lise	1.sınıf
K7	Kız	Lise	3.sınıf
K8	Erkek	Ortaokul	3.sınıf
K9	Kız	Lise	2.sınıf
K10	Kız	Lise	3.sınıf

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 7’si kız, 3’ü erkektir. 9 öğrenci lisede, 1 öğrenci ise ortaokulda öğrenim görmektedir. Ortaokuldaki öğrenci 3. sınıf öğrencisidir. 2 lise öğrencisi 1. sınıfta, 4 lise öğrencisi 2.sınıfta, 3 lise öğrencisi ise 3. sınıftadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında görev yapan öğretmenler ve bu dönemde öğrenimine devam eden öğrencilerden toplanmıştır. Araştırma, nitel araştırmalarda başlıca veri toplama yöntemi olan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak yürütülmüştür (Creswell, 2015). Görüşme yöntemi; bireylerin deneyimlerine, görüşlerine ve önerilerine ilişkin bilgi elde etme konusunda uygun bir yöntem olarak bilinmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu doğrultuda araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan açık uçlu sorular aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme formunu oluşturan bu soruların hazırlanması uzaktan eğitime ilişkin literatürün detaylı olarak incelenmesi ile gerçekleştirilmiştir. Literatürden elde edilen bilgiler doğrultusunda öğretmen ve öğrencilere ayrı ayrı oluşturulan beşer tane açık uçlu soru ve bu sorulara ait derinlemesine bilgi elde edebilmek amacıyla sondaj sorular eklenmiştir. Hazırlanan sorulardan oluşan görüşme formu eğitim bilimleri alanında uzman olan üç akademisyenin görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda sorulara son halleri verilmiştir. Bu aşamadan sonra bir öğretmen bir öğrenci olmak üzere iki kişi ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sırasında soruların anlaşılması konusunda herhangi bir sıkıntı yaşanmadığı görüldüğü için sorular üzerinde değişiklik yapılmamıştır. Görüşmeler araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 10 öğretmen ve 10 öğrenci ile internet üzerinden sesli ve görüntülü görüşme programları kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerin süresi 55 dakika ile 1 saat 20 dakika arasında değişmektedir. Görüşmeler, katılımcıların izinleri doğrultusunda kayıt altına alınarak ve araştırmacılar tarafından not alınarak gerçekleştirilmiştir.

Etik Kurul Onayı

Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Araştırma ve Yayın Etik Kurulu 05/04/2021 tarihinde 3-9 onay sayılı karar ile bu araştırmanın etik yönden uygun olduğuna karar vermiş ve 20723 sayılı evrak ile etik kurul onayını bildirmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliliği sağlamak için inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlık ve teyit edilebilirlik kavramları kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmada geçerlik ve güvenirlik için gerçekleştirilen uygulamalar başlıklar halinde aşağıda belirtilmiştir.

Inandırıcılık

Araştırmanın inandırıcılığının sağlanması için veri toplamak amacıyla hazırlanan açık uçlu sorular, alanda uzman olan kişilerin görüş ve önerilerine sunulmuş ve alınan öneriler doğrultusunda düzeltmeler yapılmıştır. Veri toplama aracı geliştirdikten sonra verilerin analizine kadar olan süreçte, nitel araştırma konusunda uzmanlaşmış olan bir öğretim üyesinin, etik eğitimi konusunda bir uzman öğretim üyesinin ve uzaktan eğitim konusunda bir uzman öğretim üyesinin görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca katılımcıların, verdikleri cevaplara ilişkin katılımcı teyitleri alınmıştır.

Aktarılabirlik

Araştırmanın aktarılabirliğinin sağlanması için veri analizi sonucu elde edilen kategorilerle ilgili katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Görüşmeler sonrası ortaya çıkan temalara göre katılımcıların verdikleri cevaplar, K1, K2 şeklinde kodlanarak frekanslarla sunulmuştur.

Tutarlık

Araştırmanın tutarlığının sağlanması için veriler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı kodlanmış, daha sonra elde edilen kodlar karşılaştırılmış ve uzlaşma sağlandıktan sonra bulgulara son şekli verilerek araştırma tutarlılığı sağlanmıştır. Araştırmanın verileri toplanmadan önce bir öğretmen ve bir öğrenciye görüşme soruları sorularak pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Soruların doğru anlaşıldığı görüldükten sonra esas uygulamaya geçilmiştir.

Teyit Edilebilirlik

Araştırmanın başından sonuna kadar yapılan tüm veriler saklanarak gerektiğinde incelemeye sunulmak üzere muhafaza edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önce belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Veriler, yapılan kodlamaların ortak noktaları dikkate alınarak temalar, kategori ve kodlar çerçevesinde sunulmuştur. Bu amaçla görüşmelerden elde edilen kayıtlar dinlenerek yazıya aktarılmış daha sonra kodlanarak belirli kategori ve temalar şeklinde ortaya konmuştur.

Bulgular

Çalışmaya katılan öğretmen ve öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin içerik analizi yapıldıktan sonra ortaya çıkan temalara ve kategorilere ilişkin bilgiler Tablo 3 ve Tablo 4'te belirtilmiştir.

Tablo 3. Tema ve Kategoriler (Öğretmen)

Etik Sorun	Etik İhlal	Önlemler	Görgü Kuralları	Etik İlkeler	Öneriler
1. Davranışa yönelik sorunlar	1. Doğruluk	1. Hoşgörü	1. Nezaket	1. Dürüstlük	1. Denetim
2. İletişim eksikliği	2. Kişisel mahremiyet	2. İletişim	2. Dijital görgü kuralları	2. Saygı	2. Etkili iletişim
3. Motivasyon ve dikkat	3. Kişisel haklar	3. Kontrol		3. Mahremiyet	3. Eğitim
4. Teknik sorunlar	4. Değerler	4. Mahremiyet		4. Sorumluluk	4. Yaptırım
5. Ölçme ve değerlendirme		5. Teknik hazırlık		5. Eşitlik ve tarafsızlık	5. Fırsat eşitliği
6. Yaptırım eksikliği		6. Proaktiflik		6. Güven	
7. Dijital güvensizlik		7. Düzen		7. Kişisel hesap verebilirlik	
		8. Motivasyon		8. Dikkat	
		9. İşbirliği ve fikir paylaşımı			
		10. Etik eğitimi			
		11. Manevi değerler			

Tablo 3'te görüldüğü üzere öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda etik sorun, etik ihlal, önlemler, görgü kuralları, etik ilkeler ve öneriler temalarına ilişkin kategoriler belirlenmiştir.

Tablo 4. Tema ve Kategoriler (Öğrenci)

Etik Sorun	Etik İhlal	Önlemler	Görgü Kuralları	Etik İlkeler	Öneriler
1. Eşitsizlik	1. Kişisel	1. Sorumluluk	1. Hoşgörü	1. Kişisel	1. Motivasyon
2. Davranışa yönelik sorunlar	1. mahremiyet 2. Doğruluk	2. Saygı 3. Mahremiyet	2. Dürüstlük ve sorumluluk	gizliliğe saygı 2. Eşitlik	2. Disiplin 3. Düzen/hazırlık
3. Zamana saygısızlık	3. Hak/Adalet	4. Teknik önlemler		3. Görgü	4. Değerlendirme ve karara katılım
4. İletişim sorunları	4. Denetim			4. Sorumluluk	
5. Dijital güvensizlik				5. Disiplin	
6. Teknik sorunlar				6. Öğrenci merkezli eğitim	
				7. Dürüstlük	
				8. Güven	
				9. Zamana saygı	

Tablo 4'te görüldüğü üzere öğrencilerin görüşleri doğrultusunda etik sorun, etik ihlal, önlemler, görgü kuralları, etik ilkeler ve öneriler temalarına ilişkin kategoriler belirlenmiştir.

“Etik sorun” temasına ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir:

Tablo 5. Etik Sorun Temasına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Etik sorun	Davranışa yönelik sorunlar (40)	Ders sırasında kişisel olarak mesajlaşmak	7
		Gereksiz şekilde sürekli söze dahil olmak	6
		Derse geçerli bir neden olmadan geç katılmak	5
		Saygısız ve laubali konuşmalar/hareketlerde bulunmak	5
		Ders esnasında gürültü çıkarmak	5
		Kendisine hitap edildiği halde cevap vermemek	4
		Ders sırasında bir şeyler yiyip içmek	3
		Uygunsuz kullanıcı adı/görüntü kullanmak	3
		Derse uygun kılık kıyafet giymemek	2
	İletişim eksikliği (33)	Jest-mimiklerin olmaması	8
		Aynı anda konuşmak	6
		Güven sorunu yaşamak	6
		Arka fondan gelen sesler	5
		Geribildirim almamak/vermemek	4
	Motivasyon/Dikkat (31)	Bilgilendirme eksikliği	4
		Öğrencinin odaklanma sorunları	8
		Derste dikkat dağıtıcı unsurlar ile ilgilenilmesi	8
		Öğrenciyi aktif tutamamak	7
		Dersin dinlenmediği düşüncesi	6
	Teknik sorunlar (23)	Öğrenciyi değer verilmemesi	2
		Ders için uygun fiziksel ortamın olmaması	7
		Teknik ön hazırlıkların yapılmamış olması	6
		İnternet bağlantı sorunları yaşanması	6
Ölçme-değerlendirme (12)	Teknolojinin pratik kullanılmaması	4	
	Sınavlarda kopya çekilmesi	6	
Yaptırım eksikliği (9)	Öğrenciyi doğru değerlendirememesi endişesi	6	
	Ailenin derse müdahale etmesi	5	
Dijital güvensizlik (8)	Öğrencinin derse katılımını sağlayamamak	4	
	İzinsiz şifre/veri paylaşımı yapmak	8	

Tablo 5’te görüldüğü gibi katılımcı öğretmenler etik sorun temasında; davranışa yönelik sorunlar, iletişim eksikliği, motivasyon/dikkat, teknik sorunlar, ölçme-değerlendirme, yaptırım eksikliği ve dijital güvensizlik kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. “Etik sorun” temasına ilişkin katılımcı öğretmenlerin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K1: Öğrencilerin katılımını sağlamak zordu çünkü yaptırımımız yoktu geçme kalma korkuları yoktu...

K7: Öğrenciler değersiz hissettikleri için iyice derslerden kopuyorlar. İhtiyaçları, ilgileri, öğrenme hızlarının göz ardı edilmesi, fikirlerinin alınmaması kendilerini değersiz hissetmelerine neden oluyor.

K10: Evin içinde dolaşılması, uygun ortamın sağlanmaması, kameraların açık olmaması, annenin müdahale etmesi gibi sorunlar yaşadım.

“Etik ihlal” temasına ilişkin katılımcı öğretmenlerin görüşleri Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Etik İhlal Temasına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Etik İhlal	Doğruluk (28)	Öğrencilerin dersi açıp, dinlememesi	8
		Online sınavlarda kopya çekilmesi	7
		Ödevlerin özensiz/yanlış yapılması	6
		Teknik sıkıntı (internet kesintisi/elektrik vs) bahanesi ile ilgili yalana başvurulması	5
		Teknolojik araç-gereç eksikliği (ekonomik sıkıntılar) ile ilgili yalana başvurulması	2
	Kişisel Mahremiyet (22)	Kişisel bilgilerin grupla paylaşılması	6
		Mikrofonun açık kalması	4
		İzinsiz fotoğraf paylaşılması	4
		Kamera açılması konusunda ısrarcı olunması	3
		Ekran görüntüsü alınarak dalga konusu yapılması	3
Kişisel haklar (6)	Okul yöneticisinin izinsiz ders denetimleri yapması	2	
	Dersin sabote edilmesi	3	
	Başkalarının haklarına saygılı olunmaması	2	
Değerler (4)	Denetim yapılmadan yargıya varılması	1	
	Ahlaki olarak uygun olmayan davranışlarda bulunulması	4	

Tablo 6'da görüldüğü gibi etik ihlal temasında öğretmenler; doğruluk, kişisel mahremiyet, kişisel haklar ve değerler kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. Doğruluk kategorisinin frekans olarak öne çıktığı görülmektedir. "Etik ihlal" temasına ilişkin katılımcı öğretmenlerin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K1: Kamerayı kapatmayı unutan ya da tesadüfen açanlar pijamayla ekranda gözükebiliyor...

K5: Ekonomik durumu bahane olarak kullanmak... Öğretmen ders anlatırken şifre bütün idarede olduğu için izinsiz kontrol amaçlı derse idarecilerin dahil olmaları etik olmayan bir denetleme şekli...

K4: Kayıt alınması, izinsiz bilgi paylaşılması, kişisel bilgilerin grupla paylaşılması, ödevlerin internette kopyalanması...

"Önlemler" temasına ilişkin katılımcı öğretmenlerin görüşleri Tablo 7'de verilmiştir:

Tablo 7. Etik Sorun ve Etik İhlallere Karşı Alınan Önlemler Temasına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Önlemler	Hoşgörü (50)	Derse düzenli gelenlere kanaat kullanmak	8
		Öğrenciye değer vermek	7
		Öğrencilerin haklarına saygı göstermek	7
		Dikkat sürelerine özen göstermek	6
		Empati yapmak	5
		Ders sırasında eşit söz hakkı vermek	5
		Öğrencinin gerekçelerine anlayış göstermek	4
		Baskı yapmamak	4
		Yaşanan durumları kişisel değerlendirmemek	2
		Öğrenciye güvenmek	2

Önlemler	İletişim (47)	Net kurallar koymak	8
		Değişen durumlara yönelik açıklama yapmak	7
		Rehberlik servisi ve idare ile ortak hareket etmek	7
		Olası problemlere karşı bilgilendirmeler yapmak	7
		Aile ile iletişim kurmak	6
		Öğrencilerle ders dışında birebir görüşmeler yapmak	5
		Öğrenciden ders ile ilgili geri bildirim almak	4
		Sık sık sözel uyarılarda bulunmak	3
		Kontrol (36)	Yoklama almak
	Ders kaydı almak		10
	Anlatılanları sınavda sorumlu tutmak		8
	Sık sık öğrencilere hitap ederek onları kontrol etmek		5
	Sınav süresi kısıtlaması yapmak		2
	Mahremiyet (25)	Bazı yetkileri öğrenciye kapatmak	1
		Ortamın uygunluğuna özen göstermek	9
		Kıyafet uygunluğuna özen göstermek	8
	Teknik hazırlık (21)	Öğrencilerin kişisel alanlarına saygı göstermek	4
		Kamerayı açmaya zorlamamak	4
		Bilgisayar ve donanım hazırlığı	7
		Ders sunumu hazırlığı	6
	Proaktiflik (19)	Öğrenciye sunulmadan önce kontrol yapmak	5
Teknolojik anlamda sürekli gelişmek		3	
Öğrenciye derse yönelik sorumluluklar vermek		7	
Dersi aktif ve katılımlı işlemek		5	
Sorun çıkmadan önce öngörmek/engel olmak		3	
Düzen (17)	Konuları güncel şekilde örneklandırmek	3	
	Belli bir süre serbest sohbet etmeye izin vermek	1	
	Ders sürelerine (başlangıç-bitiş) uymak	7	
	Belli bir sırayla söz hakkı vermek	6	
	Ödevlerin kontrol/geri bildirimini yapmak	3	
	Belge paylaşımlarının düzenini sağlamak	1	

Önlemler	Motivasyon (15)	Öğrenciye olumlu geri bildirimler vermek	7
		Olumlu davranışları grup içinde paylaşarak diğer kişileri teşvik etmek	7
		Dersi kayıttan da olsa izleyecekleri düşüncesi ile nitelikli olarak ders anlatmak	1
	İşbirliği/fikir paylaşımı (13)	Okul ile birlikte hareket etmek	5
		Meslektaşlardan çözüm önerileri almak	4
		Rehberlik servisinin seminerlerine katılmak	4
	Etik eğitimi (13)	Çevrimiçi davranış eğitimleri düzenlemek	6
		Temel değerleri kazandırmaya yönelik eğitimler düzenlemek	6
		Öğrenci sözleşmesi yapmak	1
	Manevi değerler (2)	İnsani değerlere ilişkin sohbet ve etkinliklere yer vermek	2

Tablo 7’de görüldüğü üzere önlemler temasında öğretmenler; hoşgörü, iletişim, kontrol, mahremiyet, teknik hazırlık, proaktiflik, düzen, motivasyon, işbirliği/fikir paylaşımı, etik eğitimi ve manevi değerler kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. Hoşgörü/eşitlik kategorisinin frekans olarak öne çıktığı görülmektedir.

"Önlemler" temasına ilişkin katılımcı öğretmenlerin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K5: Dersleri kaydetmek, yoklama almak, öğrenciyi derse katmak. Gerekli teknolojik kontrolleri yapmak...Bir olay yaşanmadan reaksiyon vermek önemli.

K4: Öğrencilere adil söz hakkı tanımak, ‘nezaketli’ ve anlayışlı olmak... Öğrenciden dönüt almak, dersin anlaşıldığından emin olmak.

K8: Okul idaresi tarafından bilgilendiriliyoruz.Teknolojik olarak kendimizi geliştirmeye çalışıyoruz... Rehberlik servisi online seminerler düzenliyor, bunlara katılmamız.

"Görgü kuralları" temasına ilişkin katılımcı öğretmenlerin görüşleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Uzaktan Eğitim Sürecinde Uyulması Gereken Görgü Kuralları Temasına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Görgü kuralları	Nezaket (39)	Söz almadan önce izin istemek	8
		Ders esnasında başka şeyler ile ilgilenmemek	8
		Soru sorulduğunda cevap vermek	7
		Hitap şekline dikkat etmek	6
		Öğretmene/öğrenciye geri dönüt/cevap vermek	4
		Kılık kıyafete özen göstermek	3
		Emeğe saygı göstermek	3
	Dijital görgü kuralları (38)	Kameraları açmak	6
		Zamanında derse girmek	5
		Mikrofonu gerekli durumlar dışında açmamak	5
		Bilgi güvenliğine dikkat etmek	5
		Zamanında dersi bitirmek	5
		Mesaj saatlerine dikkat etmek/gereksiz mesaj atmamak	4
		Kişiyi özel bilgiyi toplu mail/mesaj olarak paylaşmamak	4
Teknik hazırlığı önceden yapmak	4		

Tablo 8’de görüldüğü gibi görgü kuralları temasında öğretmenler; nezaket ile dijital görgü kuralları kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. Nezaket kategorisinin frekans olarak öne çıktığı görülmektedir.

“Görgü kuralları” temasına ilişkin katılımcı öğretmenlerin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K6: Konuşmadan önce öğrencinin el kaldırması...Derslerin başlama ve bitiş saatlerine uyulması...

K10: Ders başlamadan önce öğretmene mesaj atılması.

K4: ...Nezaket, yazışma saatlerinden, üslubumuza, hitabımıza, imla-noktalamaya kadar her konuda örnek olmalıyız.

“Etik ilkeler” temasına ilişkin katılımcı öğretmenlerin görüşleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Uzaktan Eğitim Sürecinde Uyulması Gereken Etik İlkeler Temasına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Etik İlkeler	Dürüstlük (8)	Dersi açıp bilgisayar başından kalkmamak	4
		Sınavlarda kopya çekmemek	2
		İzinsiz başkalarının kaynaklarını kullanmamak	2
	Saygı (8)	Düzenli bir iletişim dili kullanmak	3
		Soru sorulduğunda cevap vermek	2
		Uygun kullanıcı adı kullanmak	2
	Mahremiyet (8)	Derse uygun kıyafet giymek	1
		İzinsiz fotoğraf paylaşmamak	3
		Kamera açma konusunda zorlamamak	3
	Sorumluluk (7)	Ekran resmi almamak	2
		Ders saatlerine uygun hareket etmek	3
		Ödevleri yapmak	2
	Eşitlik/tarafsızlık (6)	Ders öncesi ortamı hazırlamak	2
		Eşit şartları sağlamak	4
	Güven (4)	Eşit muamele göstermek/tarafsız olmak	2
		Doğruyu yanlış ayırt edebilmek	2
	Kişisel hesapverebilirlik (2)	Öğrencileri tanımak	2
		Denetim olmasa da sorumlulukları yerine getirmek	2
Dikkat (1)	Mikrofon ve kamerayı uygun kullanmak	1	

Tablo 9'da görüldüğü gibi etik ilkeler temasında öğretmenler; dürüstlük, saygı, mahremiyet, sorumluluk, eşitlik/tarafsızlık, güven, kişisel hesap verebilirlik ile dikkat kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. Dürüstlük, saygı ve mahremiyet kategorilerinin frekans olarak öne çıktığı görülmektedir.

“Etik ilkeler” temasına ilişkin katılımcı öğretmenlerin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K7: Kişilerin özel alanlarına saygı göstermek, saygılı ve dürüst olmak, kılık kıyafete özen göstermek, derste dikkat dağıtıcı davranışlardan kaçınmak.

K2: İzinsiz görüntü paylaşılması. Dikkat dağıtabilecek davranışlardan kaçınılması, karşılıklı dürüst olmak, eşitlikçi yaklaşmak.

K10: Bireysel gizliliklere dikkat etmek, yasal haklara saygılı olmak, izinsiz başkalarının kaynaklarını kullanmamak, uzaktan eğitimi toplum refahını arttırmak için kullanmak gerekir.

“Öneriler” temasına ilişkin katılımcı öğretmenlerin görüşleri Tablo 10’da verilmiştir:

Tablo 10. Etik Sorunlar ve Etik İhlallere Yönelik Öneriler Temasına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Öneriler	Denetim (28)	Yoklama yapmak	8
		Yaşanan teknik sorunları takip etmek	7
		Sınavları daha sıkı önlemlerle yapmak	6
		Etik sınırlar/net kurallar koymak	6
		Hesap verebilirlik kültürünü yerleştirmek	1
	Etkili iletişim (18)	Yöneticilerle/rehberlikle iletişim halinde olmak	6
		Öğrencilerle birebir iletişim kurmak	5
		Düzenli bilgilendirmeler yapmak	4
		Velilerle işbirliği yapmak	3
	Eğitim (17)	Etik, bilişim etiği, dijital okur yazarlık eğitimleri vermek	8
		Etik kuralların yer aldığı broşürler hazırlamak	5
		Öğrencilerin kaygılarını azaltmaya yönelik eğitimlere devam etmek	4
	Yaptırım (17)	Kişisel verilerin korunması ve etik ihlallerle baş edilmesi için politika ve stratejiler geliştirmek	7
		Devlet tarafından yasal düzenlemeler yapmak	6
		Derse katılmayanları üst sınıfa geçirmemek	4
Fırsat eşitliği (12)	Her anlamda eşitliği sağlamak	6	
	Her öğrenci ile eşit olarak ilgilenmek	4	
	Eğitimleri tek tip platformda gerçekleştirmek	2	

Tablo 10’da görüldüğü gibi öneriler temasında öğretmenler; denetim, etkili iletişim, eğitim, yaptırım ile fırsat eşitliği kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. Denetim kategorisinin frekans olarak öne çıktığı görülmektedir.

“Öneriler” temasına ilişkin katılımcı öğretmenlerin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K6: Sınavlar, merkezi şekilde yapılabilir. Örgün eğitimdeki kuralların geçerli olması gerekir. Teknik sorunlar için görevlendirmeler olmalı.

K1: Fırsat eşitliğinin sağlanması gerekir.

K10: Sorunlarda çocukla laf dalaşına girilmemeli. Öğrencinin ailesi ile görüşmeli. Rehber öğretmenlerden destek alınabilir.

“Etik sorunlar” temasına ilişkin öğrenci görüşleri Tablo 11’de verilmiştir:

Tablo 11. Etik Sorun Temasına İlişkin Öğrenci Görüşleri				
Tema	Kategori	Kodlar	f	
Etik Sorun	(23)	Eşitsizlik	Herkesin eşit şartlarda olmaması	8
			Kurallara uyanların ayırt edilememesi	6
			Herkese eşit şekilde söz hakkı verilmemesi	5
			Ders programının öğretmenlere göre ayarlanması	4
	(21)	Davranışa yönelik sorunlar	Ders saatine uyulmaması	4
			Kamera açıkken yiyip içilmesi	4
			Takma ad ve resimlerin uygunsuz/komik olması	4
			Öğretmen soru sorduğunda cevap verilmemesi	3
			Öğrenciye karşı anlayış gösterilmemesi	2
			Gereksiz konularla dersin kaynatılması	2
	(20)	Zamana saygısızlık	Kıyafet/ortam uygunsuzluğunun olması	2
			Ders süresinin teknik sıkıntılarla geçirilip dersin hızlı anlatılması	8
			Öğretmenin ders planlarına uymaması	6
			Son dakika program değişikliği yapılması	6
	(17)	İletişim sorunları	Süreçle ilgili bilgilendirme yapılmaması	6
			Sorunları iletecek kimsenin bulunamaması	5
			İletişim dilinin uygun şekilde kullanılmaması	4
			Öğrencinin baskı ve notla tehdit edilmesi	2
	(8)	Dijital güvensizlik	Kişisel şifrelerin başka kişilerin eline geçmesi	8
	(6)	Teknik sorunlar	Dijital adaptasyon sorunları	6

Tablo 11’de görüldüğü gibi etik sorun temasında katılımcılar; eşitsizlik, davranışa yönelik sorunlar, zamana saygısızlık, iletişim sorunları, dijital güvensizlik ve teknik sorunlar kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. Eşitsizlik kategorisinin frekans olarak öne çıktığı görülmektedir.

“Etik sorun” temasına ilişkin katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K8: Kurallara uyanları ayırt edebilecek bir sistem yok. Bunlar konusunda ayırt edici bir şeyler olmalıydı.

K4:...Bazen öğretmen ve öğrenci rolleri değişti ve öğretmenler yaşadıkları teknik sorunlar karşısında öğrencilerden destek aldı.

K7: Derse zamanında katılmamak, fırsat eşitsizliği, gerektiğinde mikrofonu açmamak, gizlilik sorunları, internet bağlantısı veya ders içeriğine dair materyallerin önceden hazırlanmaması.

“Etik ihlal” temasına ilişkin katılımcı öğrenci görüşleri Tablo 12’de verilmiştir:

Tablo 12. Etik İhlal Temasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Etik ihlal	Kişisel mahremiyet (33)	Derse ait ses-görüntü-video kaydı yapılması	10
		Öğretmenin haberi olmadan resminin çekilip gruplarda paylaşılması	8
		Veli müdahalesi	8
		Kamera açma baskısı	7
	Doğruluk (33)	Kamera kapalı olduğu için dersin dinlenmemesi	7
		Derste farklı şeylerle ilgilenilmesi	7
		Kendine ait olmayan dokümanın kullanılması	5
		Derse kendisinin yerine başkasının katılması	5
		Sınavlarda kopya çekilmesi	5
		Para karşılığında sınavların başkalarına yaptırılması	2
Kullanılan içeriğin yasal olmaması veya ücretinin ödenmemiş olması	2		

Etik ihlal	Hak/Adalet (27)	Konuların anlaşıldığından emin olmadan geçilerek bu konuların sınava dahil edilmesi	8
		Başkaları hakkında yanlış bilgi yayılması	8
		Eşit söz hakkı verilmemesi	7
	Denetim (9)	Fikri mülkiyetin yok sayılması	4
		Sınav denetimi için çözümsüzlük	8
		Uzaktan eğitimde belli kurallara uyulmaması duru- munda yaptırımın olmaması	1

Tablo 12’de görüldüğü gibi etik ihlal temasında öğrenciler; kişisel mahremiyet, dürüstlük, hak/adalet ile denetim kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. Doğruluk ve kişisel mahremiyet kategorilerinin frekans olarak öne çıktığı görülmektedir.

“Etik ihlal” temasına ilişkin katılımcı öğrenci görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K5: Kullanılan içeriğin yasal olmaması, kendine ait olmayan doküman kullanılması, derse kendisinin yerine başkasının katılması.

K3: Derslerde kamera açma konusunda baskı/tehdit yapılması.

K2: Para karşılığı vize ve final sınavlarına başkaları girdi. Bu durum denetim eksikliğimizi ve sistemsizliğimizi gösterir.

"Önlemler" temasına ilişkin katılımcı öğrencilerin görüşleri Tablo 13’te verilmiştir:

Tablo 13. Etik Sorunlar ve Etik İhlallere Karşı Alınan Önlemler Temasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Önlemler	Sorumluluk (9)	Derslere düzenli olarak devam etmek	5
		Ödevleri/görevleri uygun şekilde yapmak	4
	Saygı (9)	Ders kurallarına uygun davranmak	4
		İletişim diline dikkat etmek	3
		Kılık kıyafete özen göstermek	2
	Kişisel mahremiyet (6)	Kamera ve mikrofon konularında dikkat etmek	6
		Teknik önlemler (5)	Teknik donanım ve ortam hazırlığını önceden yapmak

Tablo 13'te görüldüğü gibi önlemler temasında öğrenciler; sorumluluk, saygı, kişisel mahremiyet ve teknik kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. Saygı ve sorumluluk kategorisinin frekans olarak öne çıktığı görülmektedir.

"Önlemler" temasına ilişkin katılımcı öğrencilerin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K1: Kamera ve mikrofon konusunda son derece dikkat edilmeli bence.

K3: Kendi odamın kapısını kapatıp özel bir alan yaratmaya çalışıyordum... Ödevlerimi düzenli yapmak ve dersi engelleyecek davranışlarda bulunmamak.

K6: Kişisel olarak alacağım önlemler sınırlı olacaktır, eğitim kurumları ve daha üst birimler tarafından önlem alınmalı.

"Görgü kuralları" temasına ilişkin katılımcı öğrencilerin görüşleri Tablo 14'te verilmiştir:

Tablo 14. Uyulması Gereken Görgü Kuralları Temasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f		
Görgü Kuralları	(29)	İzin almadan konuşmamak	6		
		Ders sırasında sadece ders ile ilgilenmek	5		
		Derse özenli bir şekilde katılmak	5		
		Derse zamanında girmek/ayrılmak	5		
		Diğer katılımcıların fikirlerine saygı duymak	5		
		Gerekli durumlarda derse aktif olarak katılmak	3		
	(7)	Dürüstlük/ Sorumluluk	Derse katılım konusunda yalan söylememek	4	
			Nitelikli ve doğru ödevler sunabilmek	3	

Tablo 14’te görüldüğü gibi görgü kuralları temasında öğrenciler; hoşgörü, dürüstlük/sorumluluk kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. Bu temada hoşgörü, kategorisinin frekans olarak öne çıktığı görülmektedir.

“Görgü kuralları” temasına ilişkin katılımcı öğrencilerin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K9: Öğretmenlerimize başta olmak üzere kendi içimizde de saygı çerçevesinde iletişim kurmalıyız.

K4: İnsan haklarına saygılı, adil, hoşgörülü, gizlilik koruyucu, fikri mülkiyete değer veren bir yaklaşım içerisinde olunmalıdır.

“Etik ilkeler” temasına ilişkin katılımcı öğrencilerin görüşleri Tablo 15’te verilmiştir:

Tablo 15. Etik İlkeler Temasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f	
Etik İlkeler	Kişisel gizliliğe saygı (7)	Kamera ve mikrofon kullanımına dikkat etmek	3	
		Derse ait ses-görüntü-video kaydı yapmamak	2	
		İzinsiz paylaşım yapmamak	2	
	Eşitlik (7)	Herkese eşit şartları sağlamak	4	
		Kurallara uyanları ayırt etmek	3	
	Görgü (6)	Kurallara uygun davranmak	3	
		İletişim diline dikkat etmek	2	
		Kamera açıkken yiyip içmemek	1	
	Etik İlkeler	Sorumluluk (6)	Derslere düzenli olarak devam etmek	4
			Ödevleri/görevleri uygun şekilde yapmak	2
Disiplin (6)		Net kurallar koymak	4	
		Sınav denetimi yapmak	2	
Öğrenci merkezli eğitim (5)		Sorunlarla ilgili öğrenci fikrine başvurmak	3	
		Etik kararlarda öğrenci katılımını sağlamak	2	
Dürüstlük (5)		Derse katılmak ve dersi dinlemek	2	
		Derste farklı şeylerle ilgilenmemek	2	
		İzinsiz doküman kullanmamak.	1	
Güven (5)		Öğrencinin sözüne inanmak	5	
Zamana saygı (5)	Ders saatlerine uygun davranmak	5		

Tablo 15’te görüldüğü gibi etik ilkeler temasında öğrenciler; kişisel gizliliğe saygı, eşitlik, görgü, sorumluluk, disiplin, öğrenci merkezli eğitim, dürüstlük, güven ve zamana saygı kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. Eşitlik ve kişisel gizliliğe saygı kategorilerinin frekans olarak öne çıktığı görülmektedir.

“Etik ilkeler” temasına ilişkin katılımcı öğrencilerin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K8: Kararlarda öğrencilerin fikirleri alınmalı.

K5: Derslere zamanında ve kesintisiz katılmak, sorumluluk bilincinde olunmalı, izinsiz ses-görüntü kaydı yapılmamalı, telif haklarına dikkat edilmeli.

“Öneriler” temasına ilişkin katılımcı öğrencilerin görüşleri Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Etik Sorunlar ve Etik İhlallere Yönelik Öneriler Temasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Öneriler	Motivasyon (32)	Derse karşı motive edici ortam yaratmak	8
		Öğrencinin hızına göre ders anlatmak	6
		Sınav tarihlerindeki belirsizliği kaldırmak	6
		Derse aktif katılımı sağlamak	5
		Kılık kıyafete özen göstermek	5
	Disiplin (26)	Uzun süren derslerde mental olarak dinç tutan molaya/kahve içmeye izin vermek	2
		Gizliliğin ihlaline karşı denetim önlemleri almak	8
		Kontrol sistemleri geliştirmek	5
		Sınav denetim sistemi oluşturmak	4
		Yabancı katılımcıların girişine karşı önlem almak	3
Düzen/Hazırlık (14)	Kamerayı açık tutmak	3	
	Sınıf içinde disiplin sağlamak	3	
Karara katılım (14)	Sorun başlıklarına göre ilgilileri belirlemek	7	
	Ders için sessiz ve uygun bir ortam ayarlamak	7	
	Sorunlarla ilgili düzenli geri dönüt almak	8	
Ödül (13)	Sorunlarla ilgili öğrenci fikrine başvurmak	3	
	Etik kararlarda öğrenci katılımı sağlamak	3	
Eğitim (10)	Kurallara uyan öğrencilere kanaat notu kullanmak	7	
	Örnek davranışları takdir etmek	6	
		Öğrenci ve öğretmene yönelik bilgilendirme toplantıları yapmak	6
		Uzaktan eğitimde iletişim eğitimleri düzenlemek	4

Tablo 16’da görüldüğü gibi önlemler temasında öğrenciler; motivasyon, disiplin, düzen/hazırlık, karara katılım, ödül ve eğitim kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. Motivasyon kategorisinin frekans olarak öne çıktığı görülmektedir.

“Öneriler” temasına ilişkin katılımcı öğrencilerin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K2: Aktif ve işlevsel bir sistem kurulması gerekir. Belirli sorunların çözümü için belirli kişilere başvurmak gibi.

K9: Devamlılık ve verimi sağlamak için kılık kıyafetlerine özen göstermek.

K10: Çevrimiçi konferanslar düzenlenmeli, düzenli olarak bilgilendirme toplantıları yapılmalı, öğrencilerin görüşleri alınmalı.

Tartışma

Literatürde uzaktan eğitim süreci ile ilgili fırsat eşitsizliği, dijital teknoloji becerileri, deneyimsizlik, aşırı yüklenmeden kaynaklanan duygusal sorunlar ve motivasyon faktörü gibi çeşitli konularda araştırmalar yapılmıştır (Di Pietro ve diğerleri, 2020; Duraku ve Hoxha, 2020; Schleicher, 2020; Tadesse ve Muluye, 2020; UNESCO, 2020). Bu araştırmada, pandemi sürecinde uzaktan eğitimde yaşanan etik sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrencilerin görüşleri incelenmiştir.

Bu araştırmanın bulgularına göre öğretmenlerin en çok yaşadığı etik sorunlar “davranışa yönelik sorunlar” iken öğrencilerin en çok yaşadığı etik sorunlar ise “eşitsizlik sorunları”dır. Öğretmenler en çok “doğruluk” ile ilgili etik ihlal yaşandığını ifade ederken; öğrenciler en çok “doğruluk” ve “kişisel mahremiyet” kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. Yüz yüze eğitimde olduğu gibi uzaktan eğitim sürecinde de etik ilkeler, öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarına saygıyı vurgulayan uygulamalara rehberlik etmelidir (Lawler, 1991). Buna göre etik yetkinlikleri geliştirmede oynadığı rolü nedeniyle etik kavramını, eğitim sisteminin merkezine almak gerektiği söylenebilir. Kriz durumlarının belirli kırılgan alanları ortaya çıkardığı gibi gizli güç kaynaklarının fark edilmesini sağlaması da mümkündür (Levinson ve Edmond, 2020). Pandemi döneminde uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilen dersler ile ilgili bu kırılgan alanları etik anlamda temsil eden sorunlar tespit edilmiştir. Ancak araştırma sonuçları açısından dikkat çekici olan nokta, öğretmenler ve öğrencilerin bu sorunların farkında olmalarıdır. Kidder (1995), 21. yüzyılın bir "ahlak farkındalığı" gerektirdiğini öne sürmektedir (akt. Beaudoin, 2009). O halde etik sorunlar ile ilgili öğretmen ve öğrenci farkındalıklarından yola çıkılarak topluma katkı sağlayacak nitelikte bilgi, beceri, tutum ve değerleri geliştirmek, küresel eğitimin gündemine alınması gereken bir hedef olmalıdır.

Etik değerlerin, insanların günlük hayatlarındaki davranışlarını olumlu yönde etkilediği kabul edilmektedir (Demiray ve Sharma, 2009). Benzer şekilde öğrencilerin uzaktan eğitime usulsüz katılımları sebebiyle ortaya çıkan sorunların, etik ilkelere gerekli önem verilerek çözümlenebileceğini söylemek mümkündür (Koç, 2020). Bu anlamda yüz yüze ya da uzaktan eğitim sürecinde etik bir atmosfer geliştirmek ve öğrenciler arasında etik bir ilişki oluşturmak için öğretmenlerin okulla

işbirliği içerisinde hareket ederek etik değerleri benimsemeleri ve bu konuda öğrencilere rehberlik etmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre öğretmen ve öğrencilerin uzaktan eğitimde etik ile ilgili olarak; iletişim sorunları, davranışa yönelik sorunlar, teknik yetersizlikler ve dijital güvensizlik gibi ortak kategorilerde görüş belirttiği görülmüştür. Bu sonuçlar, eğitimde gerçek anlamda etik bir iklim yaratabilmek için öğrenci ile öğretmen arasında etik ilkelerle ilgili ortak bir bakış açısı oluşmak gerektiği söylenebilir. Bu sonucu destekler şekilde Macfarlane (2004) uzaktan eğitimde öğrenci, öğretmen ve okul arasında etik bir ilişki kurmayı önermektedir.

Bu çalışmada hem öğretmenler hem de öğrenciler eşitlik, dürüstlük, saygı ve kişisel mahremiyet gibi bazı etik ilkelere vurgu yapmışlardır. Needham ve Johnson (2007) tarafından önerilen uzaktan eğitim sürecinde dikkat edilmesi gereken bazı etik ilkeler, bu çalışma ile ortaya konulan sonuçları destekler niteliktedir. Bu öneriler; her kurumun kendi öğrencilerine kaynak desteği sağlaması, öğrencilere kütüphane hizmetlerine, kaynaklara ve desteğe eşit olarak erişim imkânı sunulması, gizlilik ve mahremiyete saygı gösterilmesi, entelektüel özgürlüğün savunulması, önyargıdan kaçınılması ile fikri mülkiyetin bütünlüğüne saygı gösterilmesi gibi başlıklardan oluşmaktadır. Ayrıca Association for Computing Machinery (ACM) tarafından geliştirilen; dürüst ve güvenilir olmak, adil olmak ve ayrımcılık yapmamak, başkalarının mahremiyetine saygı göstermek gibi etik kuralların çalışmada elde edilen sonuçlarla benzerlik gösterdiği görülmüştür (ACM, 2018). Marek, Chew ve Wu (2021) tarafından yapılan bir çalışmaya katılan öğretim üyeleri, öğrencilerini pandemi koşullarında öğrenme davranışlarını değiştirmeye hazır olarak tanımlasa da birçok öğrencinin yüz yüze konuşmayı tercih etmesi, sosyal ortam eksikliği hissetmesi ve öğrenme konusunda zorluk yaşaması sebebiyle çevrimiçi derslere katılmadığını belirtmiştir. Buna göre daha nitelikli bir uzaktan eğitim modeli ortaya koyabilmek için sadece donanım ve yazılım kullanımıyla ilgili değil aynı zamanda uzaktan eğitim pedagojisi ile ilgili olarak rehberlik sağlanması, buna yönelik çalışmaların yapılması gerektiği söylenebilir.

Bu çalışmada katılımcı öğretmen görüşlerine göre ölçme-değerlendirme konusunda; kişisel mahremiyeti ihlale ilişkin olarak yöneticilerin uygun olmayan ders denetimleri, iletişimsizliğin yarattığı etik sorunlar, kişisel hak/adalet ve motivasyon eksikliğinden kaynaklanan etik sorunlar, uzaktan eğitim sürecinde yaşanan etik ihlaller arasında bulunmaktadır. Korkmaz ve Toraman (2020) tarafından yapılan bir çalışmada; öğretmen-öğrenci etkileşiminin olmaması, öğrenmeye ilişkin güvenilir bir değerlendirme yapılmayışı, öğrenme çıktılarına tam olarak ulaşama-

ma, öğrencilerin motivasyon eksikliği ile yöneticilerin eğitimcilere yönelik davranışları gibi faktörlerin Covid-19 salgını sırasında yaşanan sorunlar arasında olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırmadan elde edilen diğer bir bulguda, öğretmenlerin yaşadığı etik sorunların sebeplerinden biri öğrencilerin motivasyon eksikliği olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin etik ihlalleri önlemeye yönelik önerilerinden biri ise kendi motivasyonlarının sağlanmasına yönelik uygulamaların yapılması olduğu görülmüştür. Bu anlamda öğretmenlerin sorun olarak ortaya koyduğu bir durumu öğrencilerin de çözülmesi gereken bir soruna ilişkin öneri olarak sunmaları, araştırma bulguları açısından dikkat çekicidir. Araştırmancının bu bulgusunu destekleyen Kawachi'ye (2009) göre etik, tüm öğrencilerde yaşam boyu öğrenmeye yönelik motivasyonu tetikleyen proaktif etkileşimler olarak tanımlanmaktadır. Uzaktan eğitimde de etik, tüm olası etkileşimleri kapsayıcı şekilde olmalıdır.

Bu araştırmada; öğrenciler tarafından öğretmenlerin ders planlarına uymaması ya da son anda ders saati ile ilgili değişiklik yapılması gibi bazı konular etik bir sorun olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda öğrenciler öğretmenlerin kendilerine model olacak şekilde davranmaları gerektiği ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Beaudoin (2009) etik konuların uzaktan eğitim sürecinde ek anlamlar kazanabileceğini hatta etik ilkelerin uygulanmasının daha zor olabileceğini ifade etmiştir. Kawachi'ye (2009) göre uzaktan eğitimde etkileşimlerin neleri kapsadığını açıklamak önemlidir. Bu bağlamda beş tür etkileşim bulunmaktadır: Öğrenci-öğretmen, öğrenci-öğrenci, öğrenci-içerik, öğrenci-teknoloji ve dolaylı etkileşim (Kawachi, 2009). Bu etkileşimlerde kişinin kendi öğrenmesini verimli bir şekilde yönetmesi ve başkalarının öğrenmesine aracılık etmesi sebebiyle etik kavramının gerekliliği kabul edilmiştir. Hillman, Willis ve Gunawardena (1994), öğrenci-teknoloji etkileşimi bağlamında temel olarak zayıf bilgisayar ve teknoloji okuryazarlığına sahip öğrencilerin, uzaktan eğitim sürecinde bu durumun kendilerine engel oluşturduğu yönünde sonuçlar ortaya koymuştur. Ancak geçen zaman içerisinde öğrencilerin teknoloji adaptasyonunda sorun yaşamadıkları gözlenmektedir (Eryılmaz, 2018). Bu araştırmada ise katılımcı öğretmenler, öğrenciler kadar teknolojiyi etkin bir şekilde kullanamadıklarını hatta zaman zaman bu anlamda öğrencilerden destek istediklerini belirtmişlerdir.

Bu araştırmada öğretmen ve öğrenciler uzaktan eğitimde etik sorun ve etik ihlale yönelik olarak dijital güvenlik sorunları, kişisel mahremiyet ihlali ve kişisel hak ihlali gibi kategorilerde görüş bildirmişlerdir. Bu bulguları destekler şekilde Forster ve Morrison (1994) bilgisayarların yarattığı etik sorunları; güvenlik sorunları,

yazılım hırsızlığı ve fikri mülkiyet sorunu, virüs yaratma sorunu, yazılım kalitesine ilişkin temel sorular ile veri saklama ve mahremiyetin ihlali gibi faktörlerle ortaya koymuşlardır. Buna göre uzaktan eğitim kullanıcıları için dijital güvenlik sorunlarını ve kişisel mahremiyet ihlali ile kişisel hak ihlali durumlarını engellemeye yönelik bazı tedbirlerin alınması gerektiği söylenebilir.

Bu araştırmada katılımcı öğrenci ve öğretmenler eşitlik kavramına değinmişlerdir. Öğrenciler; etik sorun, etik ihlal ve etik ilke başlıkları altında eşitlik ile ilgili görüş bildirirken hem fırsat eşitliğine vurgu yapmış hem de sınıf içinde bireysel olarak eşit haklara sahip olunması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Öğretmenler ise eşitlik kavramına yönelik olarak öğrencilere eşit davranmaya özen göstererek bireysel önlem aldıklarını belirtmiş ve etik ilkeler içerisinde eşitliğin olması gerektiği ve fırsat eşitsizliğine karşı önlem alınması gerektiği şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. Araştırmanın bu bulgusunu destekler nitelikte, literatürde özellikle fırsat eşitliğine vurgu yapan araştırmalar bulunmaktadır (Ainscow, 2020; Hough ve diğerleri, 2020; Neal ve Georges Jr., 2020; Nichols, 2020; Stewart ve Seauve-Rantajääskö, 2020).

Bu araştırmanın bulgularına göre katılımcı öğretmenler etik sorun ve etik ihlal olarak gördüğü durumlarla mücadele edebilmek için bireysel olarak önlemler almaktadır. Öğretmenlerin kişisel mahremiyet, denetim, motivasyon, proaktiflik, teknik hazırlık, düzen, iletişim, hoşgörü, işbirliği/fikir paylaşımı, etik eğitimi ve manevi değerlerin eğitimi hususlarına değinmeleri dikkat çekicidir. Buna karşılık öğrenciler, etik sorun ve etik ihlale yönelik alınan önlemler konusunda kişisel mahremiyet, saygı, teknik hazırlık ve sorumluluk kavramlarına değinmişlerdir. Öğrenciler, etik sorunlar ve etik ihlali önleme konusunda yetki ve güçlerinin olmadığı; bu sebeple bireysel önlemlerden çok kurumsal önlemlerin alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Levinson ve Edmond (2020) tarafından ABD’de yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre pandemi süreci, eğitim uygulamaları ve politikalarındaki mevcut yetersizlikleri ortaya çıkartmıştır. Araştırmada, öğrencilere ve ailelere etik anlamda hizmet edebilmek için eşitlik ve adaletin önemli değerler olduğunun altı çizilmektedir.

Eğitim sistemleri, dijitalleşen dünyada nitelikli eğitim sağlamak amacıyla öğretme ve öğrenme süreçlerini bilgi, iletişim ve teknoloji bağlantılarıyla gerçekleştirmelidir (Çakır ve Yıldırım, 2009). Fakat eğitimi sadece teknolojik temellere dayandırmak doğru değildir. Teknolojinin bir araç olduğu bilinmeli ve gerçek anlamda başarının elde edilebilmesi için teknoloji destekli eğitimin etkili öğrenme teorilerine dayandırılması gerektiği unutulmamalıdır (Altan, 1998). Literatürden elde

edilen bilgiler ve araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlar doğrultusunda bu sürecin aynı zamanda etik bir çerçevede değerlendirilmesi gerekmektedir. Kidder (1995), 20. yüzyıl ahlakı ile 21. yüzyıldan kurtulamayacağımızı belirterek dijital çağda etik eğitiminin önemine dikkat çekmiştir.

Sonuç olarak bu araştırmanın bulgularına göre uzaktan eğitimde etik ilkelerin oluşturulması ve öğretmenlerin bu ilkelere uymasını sağlayacak modellerin geliştirilmesi gerektiği söylenebilir. Bu yapılanmanın çerçevesinin; iletişim, motivasyon, yaptırım, teknolojik altyapı, ölçme değerlendirme, dijital güvenlik, kişisel mahremiyet, kişisel haklar, dürüstlük, hoşgörü, eşitlik, işbirliği, saygı, nezaket, denetim, proaktiflik, düzen, dijital görgü, sorumluluk, tarafsızlık, kişisel hesap verebilirlik, güven, disiplin, öğrenci merkezli eğitim ve karara katılım kavramlarının göz önünde bulundurularak oluşturulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın bulguları doğrultusunda aşağıdaki öneriler sıralanabilir:

- Uzaktan eğitimde etik dışı davranışları önleyebilmek için öğrenci, öğretmen ve velilerin ortak bir görüş elde edebilmesine yönelik olarak etik ilkeler ile ilgili farkındalık eğitimlerinin düzenlenmesi önerilmektedir.
- Öğrenci, öğretmen, ebeveyn ve kurum arasında nitelikli bir iletişim kurulması için bireysel görüşme ve/veya gruplar halinde bilgilendirme ve geri bildirim toplantılarının yapılması önerilmektedir.
- Uzaktan eğitimde ders planları oluşturulurken etik değerlerin dikkate alınması ve ders içeriklerine öğrencilerin aileleriyle birlikte yürütecekleri sosyal sorumluluk projelerinin dâhil edilmesi önerilmektedir.
- Öğrencileri birbirine ilgilendiren durumlara yönelik olarak fikirlerini paylaşabilecekleri ve kendilerini kuruma ait hissederek motivasyon sağlayabilecekleri platformlar geliştirilerek kararlara katılım anlayışının kurum kültürüne yerleştirilmesi önerilmektedir.
- Uzaktan eğitim sürecinde kişilere her anlamda eşit şartlar sunulması, kişisel hakları ve mahremiyeti korumaya yönelik olarak güvenlik önlemlerinin alınması ile belli periyotlarda değerlendirme ve denetimlerin yapılması önerilmektedir.

Teacher and Student Opinions on the Ethical Problems Experienced During Distance Education and Suggested Solutions

A. Faruk Levent, Duygu Şallı

Introduction

Due to how COVID-19 affected the whole world, the World Health Organization (WHO) declared it to be a pandemic, and some mandatory precautions were taken in the field of education in this direction, as in every other field (Kahraman, 2020). The pandemic process has caused disproportionately negative effects on many countries' education systems, creating a universal impact on education and leading to the largest education disruption in recent history (United Nations, 2020). Distance education started with the interruption in face-to-face education and has resulted in certain ethical problems that have caused educators, policy makers, parents, and students to confront some fundamental ethical issues in education (Levinson & Edmond, 2020).

The implementation of distance education has provided students with many advantages in terms of information resource access, education, and evaluation methods. However, individuals may tend toward exhibiting unethical behaviors within the environment of distance education (Akbulut et al., 2008). A United States Department of Justice (Gearhart, 2001) report has stated this situation to be explainable through the concept of psychological distance. According to this;

@ Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, faruk.levent@marmara.edu.tr

ORCID 0000-0003-3429-6666

@ Arş. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi, duygu.salli@marmara.edu.tr

ORCID 0000-0002-8126-7131

 Research Paper

 © iGiAD
DOI: 10.12711/tjbe/m3437
Turkish Journal of Business Ethics, 2022
isahlakidergisi.com

one faces the consequences of inappropriate and unethical behaviors in face-to-face interactions, but not seeing those one communicates with in distance education results in less personal behavior and facilitates information technologies being used in a way that harms others

This study aims to examine teachers' and students' opinions about the ethical problems experienced during distance education. With this aim, the research is thought to be able to contribute to filling the deficiencies identified in the field and to guiding educational institutions in determining the basic principles of ethics in distance education. At the same time, the study is considered important in terms of guiding policy makers about what regulation can be made regarding ethical problems in distance education by providing a theoretical infrastructure. In line with the general purpose of the research, answers were sought to the following questions:

- According to teachers and students, what ethical problems have been experienced during distance education?
- According to teachers and students, what ethical violations have been experienced during distance education?
- According to teachers and students, what should the main ethical principles in distance education be?
- According to teachers and students, what precautions can be taken to prevent ethical problems in distance education?

Method

Both teachers and students form the data source of the research, and their views and experiences on the problems encountered during distance education were examined using the phenomenological design, a qualitative research method.

Purposive sampling is a widely used sampling method in qualitative research and has been used to determine the study group of the research. Easy-access case sampling was used in the purposeful sampling. In this context, the participants of the research consist of 10 teachers working at different levels of public schools and 10 students studying in public schools.

Data Collection

The study data were collected from working teachers and students during the 2020-2021 academic year using an interview form with open-ended questions the researchers had prepared by examining the literature on distance education

in detail. In line with the information obtained from the literature, they created five separate open-ended questions each for the teachers and the students in order to obtain in-depth information about these questions. The interview form and its prepared questions were presented three academicians who are experts in the field of educational sciences for their opinions. The questions were finalized in line with the experts' feedback. After this stage, a pilot application was carried out with two people (i.e., one teacher and one student). During the pilot implementation, no changes were made to the questions, as no problem was seen to occur in regard to the interviewees' understanding the questions. Interviews were conducted using audio and video interview programs over the internet with 10 teachers and 10 students who had voluntarily agreed to participate in the research. The interviews lasted from 55 minutes up to 1 hour and 20 minutes. The interviews were recorded with the participants' permission, during which the researchers took notes.

Data Analysis

The research data were analyzed using descriptive analysis. The data were presented within the framework of themes, categories, and codes by taking into account the common points of the coding. For this purpose, we listened to and transcribed the interview recordings, then coded and presented them under certain categories and themes.

Findings, Discussion and Results

According to the study findings, we determined the teachers and students to have experience ethical problems during distance education. As a result of the analyses, we specified the categories related to ethical problems to be communication problems, behavioral problems, digital distrust, and technical problems; the categories related to ethical violations to be violations of personal privacy, injustice/inequality, and dishonesty; and the categories related to ethical principles to be trust, honesty, personal privacy, responsibility, and equality. In order to eliminate these problems, we recommend making the attempts needed to create and adhere to ethical principles in distance education.

According to the findings of this study, the most commonly experienced ethical problems were behavioral problems for the teachers and inequality problems for the students. While dishonesty was the most commonly experienced ethical violations for teachers, students stated this as being dishonesty and invasions of personal privacy. The problems representing these sensitive ethical areas related

to the courses conducted through distance education during the pandemic have been identified. However, the remarkable point in terms of the research results is that the teachers and students are aware of these problems. Kidder (1995) argued the 21st century to require “moral awareness” (as cited in Beaudoin, 2009). In that case, developing the knowledge, skills, attitudes, and values that will contribute to society based on teachers’ and students’ awareness of ethical problems is a goal that should be included in the agenda of global education.

Both the teachers and students in this study emphasized specific ethical principles such as equality, honesty, respect, and personal privacy. Needham and Johnson (2007) suggested that attention should be paid to specific ethical principles in distance education, and this also supports the current research results. They recommended that each institution: provide students with resources, support, and equal access to library services; respect confidentiality and privacy; defend intellectual freedom; avoid prejudice; and respect the integrity of intellectual property. The suggestions the Association for Computing Machinery (ACM, 2018) also made (i.e., observe ethical rules such as being honest and reliable, being fair and non-discriminating, and respecting others’ privacy) resemble the results obtained in the present research. Although the faculty members who participated in Marek et al.’s (2021) study defined their students as ready to change their learning behaviors under the pandemic conditions, they also stated that many students do not attend online classes because they prefer face-to-face conversations, feel the online social environment to be insufficient, and have difficulty learning. Accordingly, providing guidance not only for using hardware and software but also for applying the distance education pedagogy can be said to be needed, as well as having studies focus on these.

According to the opinions of the teachers who participated in this study, ethical problems regarding measuring and evaluating, inappropriate course controls set up by administrators regarding personal privacy violations, ethical problems caused by lack of communication, personal rights violations, inequality, and lack of motivation are among the ethical violations and problems that have been experienced in the distance education process. Korkmaz and Toraman’s (2020) study determined the problems experienced during the COVID-19 epidemic to include factors such as insufficient teacher-student interactions, the absence of reliable learning assessment tools, an inability to fully arrive at the learning outcomes, a lack of student motivation, problematic administrative behaviors. Lack of student motivation was also mentioned in the current study, and the students were seen

to suggest having practices implemented to ensure their own motivation in order to prevent ethical violations. According to Kawachi (2009), whose findings support those in the current research, ethics is defined as proactive interactions that trigger motivation towards lifelong learning in all students, and ethics in distance education should be involve all possible interactions.

Th teachers and students in this study expressed their views on ethical problems and ethical violations in distance education under such categories as digital security issues, personal privacy violations, and personal rights violations. In support of these findings, Forester and Morrison (1994) identified factors such as security problems related to the ethical problems computers caused, software theft, intellectual property issues, computer viruses being created, fundamental questions about software quality, data storage, and privacy violations. Accordingly, taking certain measures can be said to be necessary for preventing digital security issues, personal privacy violations, and personal rights violations for those using distance education.

The students and teachers who participated in this study referred to the concept of equality. While students expressed their opinions on equality under the headings of ethical problems, ethical violations, and ethical principles, they both emphasized equal opportunities as well as drew attention to the need to have individual equal rights in the classroom. Meanwhile, the teachers stated that they had taken individual precautions by making sure to treat students equally regarding the concept of equality and had made suggestions about the need for equality within ethical principles and for taking measures against inequalities in opportunities. In support of this research finding, studies are found in the literature to have emphasized the importance of equal opportunities (Ainscow, 2020; Hough et al., 2020; Neal & Georges Jr., 2020; Nichols, 2020; Stewart & Seauve-Rantajääskö, 2020).

According to the current research findings, the participant teachers took individual measures for dealing with the situations they view as ethical problems and ethical violations. What the teachers mentioned of note were personal privacy, control, motivation, proactivity, technical preparation, order, communication, tolerance/equality, cooperation/opinion sharing, ethical education, and education of moral values. Meanwhile, the students mentioned the concepts of personal privacy, respect/good manners, technical preparations, responsibilities regarding ethical issues, and taking precautions against ethical violations. Students have no authority or power to prevent ethical problems or ethical violations. This is why they stated institutional rather than individual measures should be taken.

In conclusion and in accordance with the study's findings, the need can be said to exist to establish ethical principles in distance education and to develop models that will enable teachers to comply with these principles. Creating the concepts of discipline, student-centered education, and participation in decision making is considered beneficial for providing the framework of this structure with systematic communications, motivations, sanctions, technological infrastructure, measurement and evaluation, digital security, personal privacy, personal rights, honesty, tolerance, equality, cooperation, respect, courtesy, control, proactivity, digital etiquette, responsibility, impartiality, personal accountability, and trust.

Kaynakça | References

- ACM [Association for Computing Machinery]. (2018). *ACM Code of ethics and Professional conduct*. <https://www.acm.org/code-of-ethics> adresinden erişilmiştir.
- Ainscow, M. (2020). Inclusion and equity in education: Making sense of global challenges. *Prospects*, 49(3), 123-134.
- Akbulut, Y., Odabaşı, H. F. & Kuzu, A. (2009). Computer ethics: Scenes from a computer education department in Turkey. U. Demiray & R. C. Sharma (Ed.), *Ethical conundrums in distance education partnerships* içinde (ss. 295-304). New York: IGI Global.
- Alan, Ü. (2021). Distance education during the COVID-19 pandemic in Turkey: Identifying the needs of early childhood educators. *Early Childhood Education Journal*, 1(8), 987-994.
- Altan, M. Z. (1998). Eğitim fakülteleri, teknoloji ve değişim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(15), 295-304.
- Aspin, D. (2000). A clarification of some key terms in values discussions. M. Leicester, C. Modgil & S. Modgil (Ed.), *Moral education and pluralism: Education, culture and values* içinde (ss. 171-180). London: Farmer Press.
- Beaudoin, M. F. (2009). Ethical conundrums in distance education partnerships. U. Demiray & R. C. Sharma (Ed.), *Ethical practices and implications in distance learning* içinde (ss. 12-24). New York: IGI Global.
- Chahin-Dörflinger, F. (2020). Reflection and evaluation of distance education in school. [Special Issue]. *International Dialogues on Education: Past and Present*, 7, 22-27.
- Colnerud, G. (2006). Teacher ethics as a research problem: Syntheses achieved and new issues. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 12(3), 365- 385.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir, (Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Çakır, R., & Yıldırım, S. (2009). Bilgisayar öğretmenleri okullardaki teknoloji entegrasyonu hakkında ne düşünürler? *İlkeğitim Online*, 8(3), 953–964.
- Demir, V. (2006). *Medya etiği*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Demiray, U. & Sharma, R. C. (2009). *Ethical practices and implications in distance learning*. New York: IGI Global.
- Di Pietro, G. B., Biagi, F., Dinis Mota Da Costa, P., Karpinski, Z. & Mazza, J. (2020). *The likely impact of COVID-19 on education reflections based on the existing literature and recent international datasets*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Duraku, Z. H. & Hoxha, L. (2020). *The impact of COVID-19 on education and on the well-being of teachers, parents, and students: Challenges related to remote (online) learning and opportunities for advancing the quality of education*. The Publishing Council of the University of Prishtina.
- EBA. (2020a). Eğitim Bilişim Ağı. <https://www.eba.gov.tr/siber-guvenlik> adresinden erişilmiştir.
- Emin, M. N. & Altunel, M. (2021). *Koronavirüs sürecinde Türkiye'nin uzaktan eğitim deneyimi*. İstanbul: Turkuvaz Yayıncılık.
- Eryılmaz, S. (2018). Öğrencilerin bilgi ve iletişim teknolojileri yeterliliklerinin belirlenmesi: Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(65), 37-49.
- Forester, T. & Morrison, P. (1994). *Computer ethics: Cautionary tales and ethical dilemmas in computing*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- García, E. & Weiss, E. (2020). COVID-19 and student performance, equity, and US education policy: Lessons from pre-pandemic research to inform relief, recovery, and rebuilding. *Economic Policy Institute*, 1-59.
- Gearhart, D. (2001). Ethics in distance education: Developing ethical policies. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 4(1), 1-4.
- Gearhart, D. (2009). Preparing students for ethical use of technology: A case study for distance education. U. Demiray & R. C. Sharma (Ed.), *Ethical practices and implications in distance learning* içinde (ss. 80-92). New York: IGI Global.
- Graumann, O. (2020). Effects of the COVID-19 Pandemic on students and their parents. *International Dialogues on Education*, 7, 52-60.
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde etik* (Çev. S. K. Akbaş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hillman, D. C., Willis, D. J. & Gunawardena, C. N. (1994). Learner-interface interaction in distance education: An extension of contemporary models and strategies for practitioners. *American Journal of Distance Education*, 8(2), 30-42.

- Hinman, L. M. (2002). Academic integrity and the World Wide Web. *Computers & Society*, 32(1), 33-42.
- Işık, O., Tengilimoğlu, D., Tekin, P.Ş., Tosun, N., & Zekioğlu, A. (2021). Evaluation of students' opinions regarding distance learning practices in Turkish Universities during the Covid-19 pandemic. *Yükseköğretim Dergisi*, 11(3), 607-616.
- Jones, K. & Sharma, R. S. (2020). On reimagining a future for online learning in the Post-COVID Era. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3578310>
- Kahraman, M. E. (2020). COVID-19 salgınının uygulamalı derslere etkisi ve bu derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesi: Temel tasarım dersi örneği. *Medeniyet Sanat Dergisi*, 6(1), 44-56.
- Karakuş Yılmaz, T. & Aksoy, D. A. (2020). Canlı derslerde etik. S. Karaman, & E. Kurşun, (Ed.), *Uzaktan öğretimde canlı ders uygulama ilkeleri ve örnekleri* içinde (ss. 196-211). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Kawachi. P. (2009). Ethics in interactions in distance education. U. Demiray & R. C. Sharma (Ed.), *Ethical practices and implications in distance learning* içinde (ss. 25-35). New York: IGI Global.
- Koç, S. (2020). Pandemi ve eğitim. Tanhan, F., Özok, Ü. H. İ (Ed.), *Uzaktan eğitimde etik* içinde (ss. 17-34). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Korkmaz, G. & Toraman, Ç. (2020). Are we ready for the post-COVID-19 educational practice? An investigation into what educators think as to online learning. *International Journal of Technology in Education and Science*, 4(4), 293-309.
- Köksal, K. (2013, Eylül). *Uzaktan eğitimde akademisyenlerin etik ilkeleri*. 22. Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri içinde (ss.1-9), Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları.
- Lawler, P. A. (1991). *The keys to adult learning: Theory and practical strategies*. Philadelphia: Research for Better Schools.
- Lawler, P. A. (2000). Ethical issues in continuing professional education. V. Mott & B. Daley (Ed.), *New directions for adult and continuing education* içinde (ss. 63-70). San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Levinson, M. & Edmond, J. (2020). Educational ethics during a pandemic. COVID-19 Rapid Response Impact Initiative White Paper 17. Edmond J. *Safra Center for Ethics, Harvard University*. <https://ethics.harvard.edu/files/center-for-ethics/files/17educationalethics.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Macfarlane, B. (2004). *Teaching with integrity. The ethics of higher education practice*. London: RoutledgeFalmer

- Marek, M. W., Chew, C. S. & Wu, W. V. (2021). Teacher experiences in converting classes to distance learning in the COVID-19 Pandemic. *International Journal of Distance Education Technologies*, 19(1), 40–60.
- Neal, B. & Georges Jr, C. T. (2020). From Integration to cultural consciousness: The call for culturally engaging environments on community college campuses. *Insights on Equity and Outcomes*, 23.
- Needham, G. & Johnson, K. (2007). Ethical issues in providing library services to distance learners. *Open Learning*, 22(2), 117-128.
- Nichols, B. E. (2020). Equity in music education: Access to learning during the pandemic and beyond. *Music Educators Journal*, 107(1), 68-70.
- Özdoğan, A. Ç. & Berkant, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 13-43.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Schleicher, A. (2020). *The impact of Covid-19 on education insights from education at a glance 2020*. <https://www.oecd.org/education/the-impact-of-covid-19-on-education-insights-education-at-a-glance-2020.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Schultz, R. A. (2005). *Contemporary issues in ethics and information technology*. Hershey: IRM Pres.
- Simonson, M. (2012). Ethics and distance education. *Distance Learning*, 9(1), 64.
- Smiley, D., Hirsch, A., Alday, I., Anno, K., Lindquist, G., Eggen, K., Samuels, L. C., İnceoğlu, A., Brown, L., Neveu, M. J., Cheramie, K. & Haar, S. (2020). Field notes on pandemic teaching: 4. *Places Journal*. <https://placesjournal.org/article/field-notes-onpandemic-teaching-4/?cn-reloaded=1#0> adresinden erişilmiştir.
- Stewart, T. & Seauve-Rantajääskö, H. (2020). The increasing importance of how we think of the “others” during a time of uncertainty. *International Dialogues on Education: Past and Present*, 7, 81-86.
- Tadesse, S. & Muluye, W. (2020). The impact of COVID-19 pandemic on education system in developing countries: A review. *Open Journal of Social Sciences*, 8(10), 159-170.
- Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*, 24, 1791-1798.
- Trinidad, J. E. (2021). Equity, engagement, and health: school organisational issues and priorities during COVID-19. *Journal of Educational Administration and History*, 53(1), 67-80.

UNESCO. (2020). COVID-19 Webinar: A new world for teachers, education's frontline workers. <https://en.unesco.org/news/covid-19-webinar-new-worldteachers-educations-frontline-workers> adresinden erişilmiştir.

United Nations. (2020). *Policy brief: Education during COVID-19 and beyond*. https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2020/08/sg_policy_brief_covid-19_and_education_august_2020.pdf adresinden erişilmiştir.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YÖKAK. (2020). *Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim ve Kalite Güvence Sistemi*. <https://portal.yokak.gov.tr/makale/uzaktan-egitim-ve-kalite-guvence-sistemi/#bilgi-guvenligi-ve-etik-boyutlar> adresinden erişilmiştir.